

Masarykova Universita v Brně

Pedagogická fakulta

Učitel

(seminární práce)

Vypracovaly: Eva Škrampalová; učo. 190246

Barbora Piotrovská; učo. 183911

Osnova:

- 1) vymezení pojmů
 - pedagogický pracovník
 - učitel
 - pedagog

- 2) charakteristiky učitelské profese
 - klíčové dovednosti učitele
 - typologie učitelů
 - prestiž učitelů
 - kvalifikace

- 3) zdraví učitele (psychické, fyzické, burn-out)

1. Vymezení pojmů

Pedagogický pracovník je profesionál, který může vyučovat, vychovávat, školit, zacvičovat, trénovat nebo instruovat.

Do této kategorie patří například učitel, edukátor, pedagog, trenér sportovních škol, mistr odborné výchovy,...

Učitel je jeden ze základních činitelů vzdělávacího procesu, profesionálně kvalifikovaný pedagogický pracovník, který je spoluodpovědný za přípravu, řízení, organizaci a výsledky tohoto procesu.

Pedagog

Tento termín má dva významy

- 1) je to učitel v různých typech a stupních školy, včetně vysokoškolských učitelů, resp. Pedagogický pracovník v širším slova smyslu;
- 2) teoretický pedagog je odborník v pedagogické vědě, v pedagogickém výzkumu.

2. Charakteristiky učitelské profese

Klíčové dovednosti učitele

Komunikativní dovednosti, umožňující kontakt pedagoga s vychovávaným jedincem, jejich sblížení a vzájemné působení a pozitivní ovlivnění žákovy myšlení i chování.

Organizátorské dovednosti umožňují správně řídit výchovně-vzdělávací činnost. Chyběli tato dovednost třeba i velmi vzdělaným a obětavým pedagogům, jejich snažení může být neúspěšné.

Tvořivost je snaha přetvářet a měnit stav věcí a nespokojit se s dosavadní úrovní, snažit se ji překonávat.

Zásadový morální postoj je v podstatě žebříček hodnot pedagoga v duchu humanismu, demokratismu a vlastenectví.

Pedagogický optimismus je učitelovo přesvědčení, že jeho pedagogické působení je účinné, měl by mít radostný přístup k práci a důvěru v žákovy síly, čímž posiluje jeho zdravou sebedůvěru.

Pedagogický takt znamená schopnost sebeovládání, ukázněnost v jednání se žáky.

Pedagogický klid znamená trpělivost a schopnost pracovat soustředěně.

Pedagogické zaujetí se odráží v kladném přístupu učitele k jeho práci.

Hluboký přístup k žákům znamená učitelovu snahu co nejvíce poznat žáky, pochopit je a pracovat s nimi ve shodě s jejich individualitou.

Přísná spravedlnost požaduje nepřehlížet nedostatky a přestupky, nepreferovat některé žáky a postupovat jednotně při hodnocení a klasifikaci.

Rétorické dovednosti

Typologie učitelů

Učitelská profese je vnitřně značně diferenciovaná, čímž se vytvářejí různé typologie učitelů. Nejvýraznější rozlišení je podle toho, na kterém druhu a stupni školy učitelé pracují. V tomto ohledu se pak systematizuje příprava učitelů. Rozdílné je i platové ohodnocení a pracovní podmínky.

- Učitelé
- mateřských škol
 - základních škol (1. a 2. stupeň)
 - středních odborných učilišť
 - středních odborných škol
 - gymnázií
 - vyšších odborných škol
 - vysokých škol
 - speciálních škol

V České republice je největší zastoupení učitelů na ZŠ. *Ve školním roce 2000/2001 to bylo téměř 40 % všech učitelů (Statistická ročenka školství 2000/2001 – Výkonné ukazatele, 2001). Uvnitř učitelské profese působí také výrazné specifčnosti podle oborů, resp. vyučovaných předmětů: Na jedné straně stojí menší skupina učitelů „univerzalistů“, tj. vyučujících všechny předměty daného stupně školy (především učitelé 1. stupně ZŠ), na druhé straně je velký počet kategorií učitelů specializovaných na jednotlivé předměty či obory (např. učitelé matematiky, cizích jazyků, tělesné výchovy, ...). (Průcha, Jan 2002)*

Prestiž učitelské profese

Nejdříve bychom si měli vymezit pojem prestiž profese, je tím míněno takové povolání, které se těší úctě a váženosti široké veřejnosti. Můžu se zdát překvapující, ale povolání učitele je současnou českou veřejností hodnoceno jako vysoce prestižní a to z důvodu, že se toto povolání vyznačuje vysokou složitostí práce a náročností na kvalifikaci. Sami učitelé jsou však skeptičtí v hodnocení prestiže své profese, tudíž tuto práci často opouštějí a věnují se něčemu jinému.

Kvalifikace učitelů a pedagogická způsobilost

Pojem „kvalifikace“ je definován jako souhrn požadovaných předpokladů pro vykonávání určitého povolání nebo pro sjednaný druh pracovní činnosti, a to s předepsaným stupněm složitosti, přesnosti a namáhavosti práce a ve vyžadované kvalitě. (Pedagogický slovník, Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 110 – 111)

Kvalifikace v učitelské profesi je vytvářena za dvou zdrojů a to na základě formálního vzdělání a praktických zkušeností při výkonu povolání. Zatímco kvalifikace učitelů je jednoznačně dána těmito požadavky, pedagogická způsobilost má širší obsah i závažnost, protože dosažené vzdělání ještě neznamená způsobilost k výkonu tohoto povolání a toto vyplývá z legislativního vymezení podle § 51, zák. č. 29/1984 Sb., ve znění pozdějších úprav: „*Pedagogickým pracovníkem může být ten, kdo má odbornou a pedagogickou způsobilost, je občansky bezúhonný a morálně vyspělý.*“ (Průcha, Jan 2002)

Ovšem pedagogickou způsobilostí učitele by nemělo být pouze to, co nabyl při studiu a praxi, nýbrž i jak je daný učitel osobnostně vybaven pro svou práci.

V. Pařízek již před lety rozlišoval několik složek způsobilosti:

- **odborná způsobilost** (příprava pedagogická, didaktická, psychologická, aj.)
- **výkonová způsobilost** (předpoklad fyzických a neuropsychických schopností k zvládnutí pracovního vypětí)
- **osobností způsobilost** (sociální zralost, schopnost mezilidských vztahů, charakter a vůle)
- **společenská způsobilost** (morální vlastnosti učitele jako nositele určitých hodnot)
- **motivační způsobilost**

Dokument MŠMT ČR zveřejněný v učitelských novinách 1996 (č. 1-12) formuloval návrh, aby pedagogická způsobilost byla založena na:

1. dosažené odborné připravenosti
2. úspěšném absolvování nástupní praxe (min. 1 rok praxe na škole)
3. osobnostních předpokladech pro výkon učitelské profese

3. Zdraví učitelů

Psychické zdraví

Syndrom burn-out neboli tzv. vyhasínání či vyhoření označuje projevy vyčerpání psychických sil, profesní ochablost, apatičnost a to zejména u starších učitelů. Tento jev bývá zejména důsledkem dlouhodobě působícího stresu, který způsobuje nadměrná psychická zátěž (senzorická, mentální, emocionální). Tato zátěž má různé příčiny, je to zejména protiklad mezi učebními osnovami a množstvím času, který je pro učivo k dispozici, dále pak povinnosti učitelů mimo vyučování (jednání s rodiči, administrativa,..) a především stále agresivnější chování žáků vůči učitelům.

Učitel by neměl podléhat úzkostným stavům, stresu nebo frustracím a měl by se věnovat různorodým zájmům a nebudovat svůj životní styl jednostranně na profesionální aktivitě.

Fyzické zdraví je ovlivňováno zdravím psychickým. Nadměrný stres a psychická zátěž může vyvolat například kardiovaskulární onemocnění. Specifickým problémem u učitelů je také hlasová zátěž. Učitel by měl dbát o svůj hlas tím, že nebude kouřit a zbytečně překřičovat žáky.

Použitá literatura:

Pedagogický slovník (4., aktualizované vydání); Jan Průcha, Eliška Walterová, Jiří Mareš;

Portál

Učitel; Jan Průcha; Portál; 2002

Základy pedagogiky; Vladimír Jůva; Paido; 2001

Moderní pedagogika; Jan Průcha; Portál; 1997